Eduskunnan lakivaliokunnalle

HE 49/2015 vp
Vankiterveydenhuollon järjestämisen siirto sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle

Oikeusministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön muistio
3.11.2015 / Anne Hartoneva (OM) ja Anne Koskela (STM)

Eräät potilasrekisterin käsittelyyn liittyvät yksityiskohdat

Hallituksen esityksen 49/2015 vp eduskuntakäsittelyn yhteydessä on noussut esiin eräitä perustettavaksi ehdotetun Vankiterveydenhuollon yksikön ylläpitämän potilasrekisterin käsittelyyn liittyviä yksityiskohtia. Niitä on pohdittu oikeusministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön yhteistyössä ja asioihin esitetään seuraavanlaisia ratkaisuja.

Niin kutsuttujen vaaratietojen luovuttaminen

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja on nostanut esiin tarpeen pohtia, tarvitaanko säännös niin kutsuttujen vaarailmoitusten tekemisestä Rikosseuraamuslaitoksesta Vankiterveydenhuollon yksikölle. Säännöstä pidetään tarpeellisena, niin myös vaaratietojen ilmoittamista Vankiterveydenhuollon yksiköstä Rikosseuraamuslaitoksen yksikölle. Vaaratietojen luovuttamisessa olisi kyse eriluonteisesta tietojen luovuttamisesta kuin esimerkiksi hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 6 §:n 3 momentissa. Viimeksi mainittu säännös koskisi nimenomaan rekisteritietoja, ei siis yleispiirteisimpiä terveydenhuollon yhteydessä havaittuja tietoja ja näiden tietojen luovuttamisedellytykset olisivat tarkasti rajatut. Lisäksi kyseiset tiedot liittyisivät vain rekisteröidyn sairaudesta johtuviin riskeihin. Nyt puheena olevassa tietojen luovuttamisessa olisi kyse yleispiirteisemmistä tiedoista kuin mitä 1. lakiehdotuksen 6 §:n 3 momentti sääntelisi.

Rikosseuraamuslaitoksen vaaratietojen ilmoittamissäännös ehdotetaan lisättäväksi vankeuslain (767/2005) 19 luvun 8 a §:ksi seuraavasti:

> **19 luku. Ilmoitukset ja tiedon antaminen**
>
> 8 a §. *Ilmoitus Vankiterveydenhuollon yksikölle*
> *Jos vankien valvonnan tai Rikosseuraamuslaitoksen muun tehtävien hoidon yhteydessä ilmi tulleiden seikkojen nojalla on syytä epäillä, että vanki aiheuttaa vaaraa Vankiterveydenhuollon yksikön järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vangin tai muun henkilön turvallisuudelle, Rikosseuraamuslaitos saa ilmoittaa asiasta Vankiterveydenhuollon yksikölle.*

Samalla vankeuslain 19 luvun 11 §:ään, jonka mukaan vankilan johtaja tai hänen määräämänsä turvallisuudesta virkamies päättää tietyistä luvussa säädetyistä asioista, lisättäisiin maininta nyt ehdotetusta 8 a §:stä.

Ehdotettu säännösluonnos koskisi myös Rikosseuraamuslaitoksen psykologeja. Tutkintavankeuslaissa (768/2005) on tältä osin viittaussäännös vankeuslakiin, joten siihen ei tätä lisäystä tulisi.

Kyseisen säännöksen vastapari eli Vankiterveydenhuollon yksikön ilmoitus Rikosseuraamuslaitokselle vastaavissa tilanteissa ehdotetaan lisättäväksi hallituksen esityksen 49/2015 vp 1. lakiehdotuksen (laki Vankiterveydenhuollon yksiköstä) erinäisten säännösten 4 luvun ensimmäiseksi eli 16 §:ksi seuraavasti:

> **4 luku. Erinäiset säännökset**
>
> 16 §. *Ilmoitus Rikosseuraamuslaitoksen yksikölle*
> *Jos vankiterveydenhuollon järjestämisen yhteydessä ilmi tulleiden seikkojen nojalla on syytä epäillä, että vanki aiheuttaa vaaraa Rikosseuraamuslaitoksen järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vangin tai muun henkilön turvallisuudelle, Vankiterveydenhuollon yksikkö saa ilmoittaa asiasta Rikosseuraamuslaitoksen yksikölle.*
>
> Pykälän ehdottaminen erinäisten säännösten lukuun perustuu siihen, ettei tämäntyyppinen ilmoituspykälä luonteensa puolesta oikein sovi potilasrekisteriä ja potilastietojen luovuttamista koskevaan 2 lukuun. Eli kuten edellä on perusteltu, kyse on erityyppisestä tietojen luovuttamisesta kuin 6 §:ssä.

Rikosseuraamuslaitoksen palveluksessa olevien psykologien terveyden- tai sairaanhoidon tehtäviin liittyvien potilastietojen käsittely

Vankiterveydenhuollon siirrosta sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle huolimatta Rikosseuraamuslaitoksen palvelukseen jää psykologeja. Iso osa heidän tehtävistään liittyy muun muassa erilaisten arviointien tekemiseen sekä täytäntöönpanoon sisältyvien toimintojen suunnitteluun ja ohjaukseen. Mainitut tehtävät eivät ole terveyden- tai sairaanhoitoa. Käytännössä Rikosseuraamuslaitoksen psykologit tekevät myös jatkossa terveyden- ja sairaanhoidon tehtäviä.

Rikosseuraamuslaitoksen psykologit ovat terveydenhuollon ammattihenkilöitä, joiden toimintaa, myös tietojen käsittelyä, terveydenhuollon alan säännökset koskevat. Psykologien ammattitaitoon kuuluu myös muun muassa tunnistaa ja erottaa, miltä osin tehtävät ovat terveyden- tai sairaanhoitoa ja miltä osin muita tehtäviä. Käytännössä näissä asioissa ei ole ollut ongelmia Rikosseuraamuslaitoksen psykologien tehdessä yllä kuvattuja monipuolisia tehtäviään. Nykyisessäkin tilanteessa, jossa vankien terveydenhuolto on Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuoltoyksikön järjestämää, psykologit merkitsevät terveyden- ja sairaanhoidon tiedot nimenomaan potilasrekisteriin.

Terveydenhuollon säännöksissä on potilastietojen luovuttamisessa asetettu terveydenhuollon ammattihenkilöt eri asemaan verrattuna esimerkiksi Rikosseuraamuslaitoksen muihin virkamiehiin. Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 13 §:n 2 momentti sisältää säännöksen, jonka mukaan potilastietojen luovuttaminen sivulliselle edellyttää potilaan kirjallista suostumusta. Momentissa määritellään sivullinen muuksi kuin asianomaisessa terveydenhuollon toimintayksikössä tai sen toimeksiannosta potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvaksi henkilöksi. Mainitun pykälän 3 momentin 2 kohdan mukaan tarpeellisia potilastietoja voidaan antaa potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi toiselle terveydenhuollon toimintayksikölle tai terveydenhuollon ammattihenkilölle sekä yhteenveto annetusta hoidosta potilaan hoitoon lähettäneelle terveydenhuollon toimintayksikölle tai terveydenhuollon ammattihenkilölle potilaan suullisen tai asiayhteydestä ilmenevän suostumuksen mukaisesti.

Edellä todetut terveydenhuollon säännökset tekisivät periaatteessa ainakin Vankiterveydenhuollon yksikön ja Rikosseuraamuslaitoksen psykologin toimeksiantosuhteen perusteella mahdolliseksi luovuttaa terveyden- tai sairaanhoidon tehtävissä tarvittavia potilastietoja mainitun yksikön ja mainittujen psykologien välillä. Tätä ratkaisua on kuitenkin pidetty käytännössä hankalana. Parempana ratkaisuvaihtoehtona on pidetty sitä, että säädettäisiin selkeästi tietojen luovuttamisen mahdollisuudesta Vankiterveydenhuollon yksiköstä annettavassa laissa. Sellainen säännös on hallituksen esityksen 49/2015 vp 1. lakiehdotuksen 6 §:n 2 momentissa. Hallituksen esityksen lakivaliokuntakäsittelyn yhteydessä on pidetty tarpeellisena tietojen käsittelyn turvaamista tältä osin myös toisin päin. Oikeusministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö puoltavat tätä näkemystä. Asiasta voitaisiin säätää Vankiterveydenhuollon yksiköstä annetun lain joko 5 tai 6 §:ssä. Potilasrekisteriä koskevassa lain 5 §:ssä säännös voisi sijaita 2 momentin jälkimmäisenä virkkeenä. Potilasrekisterissä olevien tietojen luovuttamista koskevassa lain 6 §:ssä sen paikka olisi niin ikään 2 momentissa. Molemmissa vaihtoehdoissa voitaisiin toteuttaa Rikosseuraamuslaitoksen psykologien terveyden- tai sairaanhoidon tehtävissä saamien tietojen luovuttaminen Vankiterveydenhuollon yksikölle. Lisäksi säännöksessä olisi mahdollista säätää selkeästi myös siitä, että Rikosseuraamuslaitoksen psykologit tallettavat terveyden- tai sairaanhoidon tehtävissään syntyvät tiedot nimenomaan Vankiterveydenhuollon yksikön ylläpitämään potilasrekisteriin.

Edellä olevan nojalla muotoiltu hallituksen esityksen 49/2015 vp 5 §:n 2 momentti tai 6 §:n 2 momentti voisi olla seuraavansisältöinen:

2. luku. Potilasrekisterinpito ja potilastietojen luovuttaminen

5 §. *Potilasrekisteri*

Potilasrekisterin tietoja saavat käsitellä vain Vankiterveydenhuollon yksikössä tai sen toimeksiannosta potilaan hoitoon taikka siihen liittyviin tehtäviin osallistuvat henkilöt. *Rikosseuraamuslaitoksen palveluksessa oleva terveydenhuollon ammattihenkilö tallettaa terveyden- tai sairaanhoidon tehtävissään syntyneet tiedot tässä pykälässä tarkoitettuun potilasrekisteriin.*

6 §. *Potilasrekisterissä olevien tietojen luovuttaminen*

Ilman potilaan suostumusta potilasrekisteristä voidaan luovuttaa Rikosseuraamuslaitoksen palveluksessa oleville terveydenhuollon ammattihenkilöille heidän terveyden- tai sairaanhoidon tehtävissään välttämättömät tiedot. *Rikosseuraamuslaitoksen palveluksessa oleva terveydenhuollon ammattihenkilö tallettaa terveyden- tai sairaanhoidon tehtävissään syntyneet tiedot 5 §:ssä säädettyyn potilasrekisteriin.*

Todettakoon, että 6 §:n otsikko koskee tietojen luovuttamista. Nyt lisättäväksi ehdotettu virke koskee pääosin potilastietojen tallettamista, mutta sillä on välttämätön yhteys tietojen luovuttamiseen eli tietojen tallettaminen nimenomaisesti Vankiterveydenhuollon yksikön rekisteriin merkitsee sitä, että kyseiset tiedot ovat Vankiterveydenhuollon yksikön ylläpidon ja käsittelyn alaisia. Jos siis päädyttäisiin säätämään asiasta 6 §:ssä, pykälän otsikkoa ei tarvitsisi muuttaa.